

ПОДАТОЦИ ЗА ИНВЕСТИЦИСКИТЕ УСЛУГИ

Шпаркасе Банка Македонија АД Скопје

Содржина

ИНФОРМАЦИИ ЗА БАНКАТА

Шпаркасе банка Македонија АД Скопје (Банката), со цел комплетно информирање на клиентите или потенцијалните клиенти, пред донесување на инвестициски одлуки, им нуди информации во разбирлива форма, така што Клиентот или потенцијалниот клиент може во разумни рамки да ја разбере природата и ризиците на инвестициски услуги и специфичноста на различни видови на хартии од вредност и да донесе одлуки за инвестирање врз основа на овие податоци.

Основни информации за Банката

Компанија: Шпаркасе Банка Македонија АД Скопје

Адреса: ул. Македонија бр.9-11, Скопје

www.sparkasse.mk;

contact@sparkasse.mk

Телефон: +389 (02) 3 200 600

SWIFT: INSBMK22

REUTERS: SBMK

BLOOMBERG: SBMK

Сопственичка структура

Steiermärkische Bank und Sparkassen AG 99,74%

Инвестициски услуги и активности

Врз основа на Законот за хартии од вредност и дозвола од Комисија за хартии од вредност, Банката има одобрение за вршење на следните услуги:

- купување и продавање на хартии од вредност по налог и за сметка на клиентот;
- купување и продавање на хартии од вредност во свое име и за своја сметка;
- управување со портфолио на хартии од вредност по налог и за сметка на индивидуален клиент;
- вршење на трансакциите и активностите за сметка на издавачот на хартиите од вредност потребни за успешна јавна понуда на хартии од вредност, без задолжителен откуп на непродадените хартии од вредност;
- вршење на трансакции и активности за сметка на издавачот на хартиите од вредност потребни за успешна јавна понуда на хартии од вредност, со задолжителен откуп на непродадените хартии од вредност;
- дејствување како покровител при котација;
- инвестиционо советување;
- извршување на трансакции и активности за сметка на трети лица потребни за преземање на едно акционерско друштво во согласност со Законот за преземање на акционерски друштва;
- чување на хартии од вредност што вклучува отворање и водење на сметки на хартии од вредност во свое име, а за сметка на клиенти во депозитар, отворање и водење на сметки на хартии од вредност и за своите клиенти кои не се сопственици на тие хартии од вредност, а за сметка на нивните клиенти и други услуги со хартии од вредност по налог на клиентот (исплата на достасани побарувања од издавачите врз основа на достасани хартии од вредност, камати и дивиденди за сметка на сопствениците на тие хартии од вредност, известување за собранија на акционерите и застапување на тие собранија, плаќање на даночни обврски на клиентот врз основа на хартии од вредност кои се во негова сопственост и слично);
- прием и пренос на налози за купување и продавање на хартии од вредност на странски пазари на хартии од вредност и
- вршење дополнителни услуги за издавачите на хартии од вредност.

Име и адреса за контакт на регулаторните тела кои ги имаат издадено дозволите за работа

- Комисија за хартии од вредност,
ул. Македонија бб, Скопје,
тел: +389 (02) 3244 670, Факс: +389 (02) 3244 671
е-mail: khv@sec.gov.mk
web адреса: www.sec.gov.mk.
- Народна Банка на Република Северна Македонија
бул. Кузман Јосифовски Питу бр.1, Скопје
тел: +389 (02) 3108 108
е-mail info@nbrm.mk
web адреса www.nbrm.mk.

Банката е членка на следните институции

- Македонска берза за хартии од вредност АД (Берза) ул. Орце Николов бр. 75, Скопје, од 2017 година
- Централен депозитар за хартии од вредност АД Скопје (Депозитар) бул. Кузман Јосифовски Питу бр.1, Скопје, од 2017 година.

КОМУНИКАЦИЈА СО КЛИЕНТИ

Комуникацијата на Клиентот со Банката се одвива на македонски јазик, по посебно барање на Клиентот и на англиски јазик.

Клиентот може, освен ако не е поинаку договорено, да ги испрати сите барања, налози и известувања, како и сите други форми на комуникација со Банката, во врска со услугите со хартии од вредност кои се договорени и регулирани со Договор склучен помеѓу Клиентот и Банката (во натамошниот текст: Договор), лично во Банката или на адресите и / или контактите наведени подолу:

Податоци за контакт	Услуги со хартии од вредност
Сектор за управување со средства Дирекција за услуги со хартии од вредност Одделение за работи со хартии од вредност Ул. Македонија бр. 9-11, Скопје Тел: +389 (02) 3 200 785; +389 (02) 3 200 710 е-mail : BrokerSP@sparkasse.mk	- купување и продавање на хартии од вредност по налог и за сметка на клиентот; - купување и продавање на хартии од вредност во свое име и за своја сметка; - управување со портфолио на хартии од вредност по налог и за сметка на индивидуален клиент; - вршење на трансакциите и активностите за сметка на издавачот на хартиите од вредност потребни за успешна јавна понуда на хартии од вредност, без задолжителен откуп на непродадените хартии од вредност; - вршење на трансакции и активности за сметка на издавачот на хартиите од вредност потребни за успешна јавна понуда на хартии од вредност, со задолжителен откуп на непродадените хартии од вредност;

	- дејствување како покровител при котација; - инвестиционо советување; - извршување на трансакции и активности за сметка на трети лица потребни за преземање на едно акционерско друштво во согласност со Законот за преземање на акционерски друштва; - прием и пренос на налози за купување и продавање на хартии од вредност на странски пазари на хартии од вредност и - вршење дополнителни услуги за издавачите на хартии од вредност.
Сектор за управување со средства Дирекција за услуги со хартии од вредност Одделение за работи со хартии од вредност Ул. Македонија бр. 9-11, Скопје Тел: +389 (02) 3 200 710; +389 (02) 3 200 592 e-mail : custody@sparkasse.mk	- чување на хартии од вредност што вклучува отворање и водење на сметки на хартии од вредност во свое име, а за сметка на клиенти во депозитар, отворање и водење на сметки на хартии од вредност и за своите клиенти кои не се сопственици на тие хартии од вредност, а за сметка на нивните клиенти и други услуги со хартии од вредност по налог на клиентот (исплата на достасани побарувања од издавачите врз основа на достасани хартии од вредност, камати и дивиденди за сметка на сопствениците на тие хартии од вредност, известување за собранија на акционерите и застапување на тие собранија, плаќање на даночни обврски на клиентот врз основа на хартии од вредност кои се во негова сопственост и слично);

Клиентот веднаш ќе ја извести Банката за сите промени на адресата и други информации релевантни за известување, како и за извршување на обврските на Банката при обезбедување услуги со хартии од вредност.

Банката ќе го извести Клиентот за сите услуги кои му ги пружила, вклучувајќи ги и сите трошоци поврзани со трансакции и услугите кои се извршени за сметка на Клиентот. Природата, фреквенција и времето на достава на погоре споменатите извештаи се детално образложени во договорите или општите услови.

ЗАШТИТА НА СРЕДСТВАТА НА КЛИЕНТОТ

Согласно одредбите на Законот за хартии од вредност, паричните средства на Клиентот дадени за купување на хартии од вредност, Банката ги чува на посебна сметка отворена за таа намена. Паричните средства на посебната сметка можат да се употребат само во согласност со инструкциите на Клиентот. Банката не смее да врши плаќања поврзани со склучените трансакции со хартии од вредност во свое име и за своја сметка од паричните средства на клиентите. Банката не смее да ги користи паричните средства на еден клиент за сметка на кој било друг клиент. Паричните средства на клиентите не влегуваат во имотот на Банката во случај на стечај или ликвидација и не можат да се користат за намирување на обврските на Банката.

Банката при извршување на Старателските услуги, со хартиите од вредност кои се водат на посебни сметки, може да располага само по налог на Клиентот за кој ја извршува услугата. Хартиите од вредност, кои за сметка на Клиентот се водат на посебна сметка кај Банката, се во сопственост на Клиентот и не влегуваат во имотот на Банката, ниту во нејзината ликвидациона или стечајна маса, ниту можат да се користат за намирување на нејзините обврски

ПОДАТОЦИ ЗА ТРГУВАЊЕ НА СТРАНСКИ ПАЗАРИ

Банката има директен пристап за тргување на Македонска Берза за хартии од вредност. За пазарите на кои Банката нема директен пристап, Брокерските налози се проследуваат за извршување до други брокери.

Банката ги избира брокерите кои нудат висок квалитет на услуги и обезбедуваат најдобро извршување на налозите во согласност со воспоставени процедури и правила на извршување на налозите на клиентите. При изборот на брокерите, Банката ги зема во предвид и опсегот на услуги кои ги нудат, трошоците за извршување на тие услуги како и можностите за порамнување на трансакциите.

Листа на сите трети лица со кои Банката има склучено договор за тргување на странски пазари:

1. Erste&Steiermärkische Bank d.d., Хрватска
2. Erste Bank a.d., Србија
3. Euro-Finance AD, Бугарија

Во Прилог 1 е претставен преглед на пазарите (местата на извршување на налозите) и брокерите кон кои Банката ги проследува налозите по поединечен пазар.

ПОДАТОЦИ ЗА ЧУВАЊЕ НА СРЕДСТВАТА НА КЛИЕНТИТЕ

Парични средства

Паричните средства на Клиентот дадени за купување на хартии од вредност, Банката ги чува на посебни сметки отворени за таа намена.

На паричните средства на Клиентот, кои се чуваат на сметки отворени за брокерски или старателски услуги, Банката не плаќа камата.

Хартии од вредност

Хартиите од вредност купени за сметка и по налог на клиентот на Македонска Берза за хартии од вредност, се впишуваат на сметката на Клиентот во ЦДХВ или на старателска сметка, ако Клиентот склучил договор за чување на хартии од вредност со некој од овластените пазарни учесници. Сметката Клиентот ја наведува во налогот за купување.

Хартиите од вредност купени за сметка и по налог на Клиентот на странски пазари, се впишуваат на старателска сметка на Клиентот или збирна сметка на Банката кај трети лица, со кои Банката има склучено старателски договор.

Листа на сите трети лица со кои Банката има старателски договор:

1. Česká spořitelna, a.s., Чешка
2. Erste&Steiermärkische Bank d.d., Хрватска
3. Erste Bank a.d., Србија

Банката ги обезбедува следните Старателски услуги:

- Чување на хартии од вредност на клиентите на посебни сметки на хартии од вредност и месечно известување за состојбата на тие сметки;

- Порамнување на хартии од вредност – обезбедување на услуги за порамнување на домашен и странски пазари на капитал согласно налозите на клиентите;
- Известување за корпоративните дејствија во врска со хартии од вредност кои се предмет на чување, известување за исплата на дивиденди, исплата на камати и доспетија на хартии од вредност и водење грижа за распоредување на средствата на сметките на Клиентот;
- Известување за Собранија на издавачот на акциите и правата поврзани со акции и други хартии од вредност кој се предмет на чување и извршување на налозите од Клиентот поврзани со остварувањето на тие права;
- Обезбедува услуги за застапување и гласање на годишните собранија.

Старателски договор и отварање на сметки

Банката пред приемот и извршувањето на првиот налог на Клиентот, склучува Старателски договор. По потпишувањето на горенаведениот договор, на Клиентот му се доделува број на старателска сметка.

Хартиите од вредност на клиентите, кои се купени по налог и за сметка на Клиентот во странство, се порамнуваат на старателска сметка која Банката ја отвара кај овластена странска банка за нудење на старателски услуги, а со која Банката склучила Старателски договор. Хартиите од вредност се во сопственост на Клиентот и не влегуваат во имотот на Банката, ниту во нејзината ликвидациона или стечајна маса, ниту можат да се користат за намирување на нејзините обврски.

Одговорност на трета страна и инсолвентност на трета страна

Банката не одговара за работата и пропустите на трети страни, вклучувајќи ги чуварите на хартии од вредност, депозитари и клириншки куки/институции за порамнување и наплата, издавачи на хартии од вредност купени за сметка на Клиентот и останати лица кои посредно или непосредно учествуваат во склучување и/или спроведување на трансакциите склучени по налог на Клиентот.

Порамнување и плаќање/наплата за извршени трансакции

При тргување со хартии од вредност на Македонска Берза за хартии од вредност, стандардниот период на порамнување е два трговски дена (T + 2).

Странските пазари може да имаат различни периоди на порамнување на трансакциите склучени на тие пазари; во тие случаи ќе се применуваат роковите на порамнување на поединечните држави и/или поединечните пазари на кои предметната трансакција е извршена.

Заштита на средствата на клиентот

Паричните средства и хартиите од вредност на Клиентот не се во сопственост на Банката, не влегуваат во нејзините средства, не влегуваат во имотот на Банката, ниту во нејзината ликвидациона или стечајна маса, ниту можат да се користат за намирување на нејзините обврски.

Забрането е користењето на хартии од вредност на Клиентот за сопствена сметка на Банката или за сметка на други клиенти на Банката, освен со изрична согласност на Клиентот и тоа под точно утврдени услови, кој со Клиентот се договорени.

Клиентот е запознат дека хартиите од вредност и паричните средства кои се на неговите сметки служат како обезбедување за сите побарувања на Банката врз основа на Договорот за брокерско посредување и Договорот за чување на хартии од вредност.

Клиентот е запознат дека суб-чуварот на хартии од вредност, глобалниот чувар на хартии од вредност или депозитар, кои посредно учествува во извршување на услугите на чување на хартии од вредност, можат (ако е тоа согласно националните законодавства или локалните пазари) да имаат и/или да користат заложно право или право на пребивање во врска со хартиите од вредност и/или паричните средства на Клиентот поради обезбедување односно подмирување на побарувањата по основ на настанати трошоци за водење, администрирање и

наплата на побарувања настанати со извршување на Старателските услуги за кои Клиентот не обезбедил навремено покритие.

Ако Клиентот не ги плати доспеаните побарувата на Банката, врз основа на Брокерскиот договор и Старателскиот договор, по основ на брокерска и/или провизија за чување на хартии од вредност и сите трошоци настанати при обезбедување на брокерски или старателски услуги, Банката има право повремено да се наплатува од паричните или сметките за хартии од вредност сметките на Клиентот. Во случај долгот на Клиентот да е деноминиран во валута различна од средствата на Клиентот на паричните или сметките за хартии од вредност, Банката е овластена да ги терети сметките на Клиентот, за износ кој претставува противвредност на износот кој се должи. Банката ќе ја определи противвредноста на износот кој се должи по пазарен курс во склоп на редовното работење на Банката.

Доколку во моментот на наплата на средства од продажба на хартии од вредност или права кои произлегуваат од хартиите од вредност на сметките на Клиентот, Клиентот има доспеани обврски спрема Банката, по основ на брокерски услуги или старателски услуги, Банката ќе ги наплати од овие средства, а преостанатите средства ќе ги исплати на сметката на Клиентот.

Кога хартиите од вредност се чуваат кај трета страна, Банката е должна да постапува согласно важечките национални закони и пазарни практики на предметниот пазар, како и условите на договорите со третите страни.

Банката суб-чувар, имотот на Клиентот може да го чува кај глобални чувари на имот, локални чувари на имот или кај странски депозитари односно инвестициски друштва, при што е возможно, согласно применливото национално законодавство

- (i) хартиите од вредност на Клиентот да се водат кај трети страни на збирни сметки,
- (ii) хартиите од вредност на Клиентот кои ги чува трета страна, да не е возможно посебно да се разликуваат од сопствените хартии од вредност на наведената трета страна,
- (iii) Клиентот да нема ист степен на заштита на имотот и да не може да ги оствари истите права како во Република Северна Македонија;
- (iv) во согласност со применливите национални законодавства на трети држави, можно е хартиите од вредност да се водат на име на трета страна или на Банката.

Во претходно наведените случаи, Клиентот се изложува на ризик неговиот имот, во случај на инсолвентност, стечај или присилна наплата против трета страна, да не се из земе од имотот на третата страна, како и ризик неговиот имот на збирни сметки кај трети страни, биде предмет на присилна наплата или подмирување на доверителите на третата страна.

Во случај на чување на имотот на збирни сметки, Клиентот е изложен на потенцијален ризик на неможност на алокација на точната количина, односно номиналниот износ на хартиите од вредност на кои е сопственик, што последнично може да го отежни остварувањето на правата при спроведување на корпоративни акции од издавачите.

Клиентот потоа се изложува на правен ризик поврзан со утврдување, односно докажување на сопствеништво на хартии од вредност и останати инхерентни ризици од збирното водење на сопственичките позиции за поголем број на иматели на хартии од вредност.

Изјава за намерата за користење на брокерските и старателските услуги на сопствена одговорност

Банката не врши проценка на Клиентот и на тоа дали производите и услугите кои ги нуди се адекватни за Клиентот и/или потенцијалниот клиент. Поради тоа постои можност некој од наведените производи или услуги да не се соодветни за Клиентот и преку истите може да биде изложен на ризици кои ги поминуваат границите на неговото знаење и искуство и/или нема доволно знаење и искуство да правилно ги процени и/или контролира, а со цел минимизирање на последиците.

ТРОШОЦИ И НАДОМЕСТОЦИ

Банката е обврзана навремено да им обезбеди на клиентите јасни и сеопфатни информации за сите трошоци и надоместоци.

Информации за трошоците

Сите податоци за надоместоците се наведени во Тарифникот за брокерски и старателски услуги кои Банката ги обезбедува и извршува (во натамошниот текст: Тарифа) и се на располагање на секој Клиент или потенцијален клиент пред потпишување на договорите за наведените услуги.

Банка ќе изврши ex ante и ex post известување до клиентите за трошоците, надоместоците и дополнителни стимулации поврзани со извршување на брокерските и старателските услуги.

Ex ante значи дека сите релевантни информации за трошоците, надоместоците и дополнителни стимулации се доставени до Клиентот навремено, пред потпишување на договорите за наведените услуги и активности, за да се осигури дека Клиентот има можност да донесе информирана одлука за инвестирање.

Ex post вклучува информации за наплатените трошоци и надоместоци по извршувањето на наведените услуги.

Секогаш кога некој дел од вкупните трошоци и надоместоци треба да се плати или кога е изразен во странска валута, Банката доставува и валидни конверзии и трошоци.

Банката ќе го извести Клиентот за начините на плаќање или за други начини на исполнување на обврските.

Банката ќе испрати ex-post извештај до Клиентот, со што ќе го потврди извршувањето на налогот, што е можно поскоро, а најдоцна до првиот работен ден по извршувањето или доколку Банката добива потврда од трета страна, најдоцна во првиот работен ден по приемот на таквата потврда од трета страна.

ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ И РИЗИЦИ ЗА ИНВЕСТИТОРИТЕ

Банката нуди за своите клиенти извршување на налози за следните хартии од вредност:

- акции,
- exchange traded funds (ETF) и
- обврзници.

Ризици за инвеститорите

Клиентот при носење на одлуката за купување или продавање на хартии од вредност треба да обрне внимание на ризиците поврзани со хартиите од вредност.

Ризик е квантифицирана веројатност на загуба или поврат помал од очекуваниот. Ризикот може да се дефинира и како познавање на некоја состојба во која како последица на некоја одлука можат да се појават низа на резултати. Веројатноста на остварување на секој резултат може да биде позната или може да биде предмет на лична проценка на доносителот на одлуката.

Главната цел на инвеститорот е остварување на позитивен поврат на вложувањето, меѓутоа, секое вложување е ризично. Затоа, вложувањето може да не го обезбеди очекуваниот поврат или да доведе до загуба на вложениот капитал. Општо, постои линиски однос помеѓу износот на очекуваниот поврат и стапката на ризик, т.е. што поголем очекуван поврат, поголем ризик од настанување на загуба. Различните хартии од вредност носат различни ризици. Една од методите за ограничување на ризикот од загуба е вложување во збир на хартии од вредност, а не во еден или неколку слични хартии од вредност, како и вложувања во хартии од вредност од различни издавачи (начело на диверзификација на ризикот).

Општи ризици од инвестирање

1. Ризик на ликвидност – претставува ризик од неможност одредени хартии од вредност брзо да се купат или продадат без значајни загуби на вредноста, како последица на мала ликвидност на пазарот.
2. Кредитен ризик – можност побарувањата кои настануваат по вложувањата во преносни хартии од вредност, инструменти на пазарот на пари, единици кај субјектите за заеднички вложувања и изведените инструменти да не се наплатат во предвидениот износ и во рокот согласно договорот, како последица на влошување на бонитетот, кредитниот рејтинг или отварање на стечајна постапка над издавачот.
3. Пазарен ризик – представува ризик од промена на вредноста (зголемување или намалување) на хартиите од вредност поради промена на цената, односно движења на финансиските пазари.
 - Каматен ризик – составен дел на пазарниот ризик и претставува ризик од намалување на вредноста на хартиите од вредност поради промена на висината на каматните стапки на пазарот;
 - Валутен ризик – или ризик од промена на курсевите, ја покажува осетливоста на хартиите од вредност на флукуациите на девизните курсеви. За клиентот да се заштити од ризикот на евентуални неповолни меѓувалутни движења, потребно е да ја контролира и следи отвореноста на вкупната девизна позиција, отвореноста на секоја поединечна валута како и движењето на курсот на домашната во однос со останатите светски валути.
4. Ризик од друга договорна страна – ризик дека другата договорна страна нема да може да ги исполни договорените обврски.
5. Ризици на неисполнување на обврските на другата договорна страна поврзани со државата на потекло на другата договорна страна – односно ризици на друга држава, се ризици за приходи или капитал, кои настануваат како последица на работењето на Клиентот во политички и економско несигурни пазари и произлегуваат од актуелните политички и економски ситуации, општествениот систем, реформи и останати околности во општеството.
6. Оперативни ризици - со развојот на финансискиот сектор и банкарството, интензивната примена на информатиката, растот на електронското работење, спојувањата и преземањата во банкарскиот сектор, зголемувањето на бројот на трансакции, ширење на палетата на производи и услуги, вклучувањето на outsourcing, како и интензивното користење на финансиските техники за смалување на кредитниот и пазарниот ризик доведуваат до значајно зголемување на оперативниот ризик во работењето. Оперативниот ризик е ризик на загуба која произлегува од неадекватен или погрешен интересен процес, човечки фактор и/или оперативен систем или од надворешни случувања.
7. Останати ризици – останати ризици претставуваат останати потенцијални причинители и надворешни влијанија на износите на приходите и капиталот кои се состојат од :
 - Стратешки ризик или ризик на деловна ориентација – ризик за приходите и капиталот кои настануваат како последица на неадекватни деловни одлуки или неправилно спроведување на истите;
 - Репутациски ризик – е ризик кој настанува како последица на негативно јавно мислење на угледот на Клиентот;
 - Ризик на усогласеност (со законски/даночни прописи) – е ризик на приходите и капиталот на Клиентот кој настанува како последица на повреда или неусогласеност со законските / даночните прописи, пропишаните практики, етички стандарди или друга регулатива.

Во продолжение се наведени описите и ризиците на одредени хартии од вредност.

Преносни хартии од вредност

1. Акции

Акција е хартија од вредност со која уплаќачот го докажува својот влог во основниот капитал на акционерското друштво. Таа е сопственичка хартија од вредност која носи определни права

(право на глас, право на управување) во трговското друштво кое е регистрирано како акционерско друштво. Акцијата, за нејзиниот имател, носи и определни обврски спрема друштвото. По правило е наследна, но постои и можност, во однос на наследувањето и тргувањето, во статутот да се предвидат и определни ограничувања. Акциите се долгорочни инструменти на финансирање без однапред одреден рок на допевање, односно поврат на вложениот износ.

Со стекнување на акции се остваруваат следните права:

- Право на исплата на дивиденда – овозможува на акционерите учество во распределбата на добивката на компанијата и тесно е поврзано со правото на глас на собранието на акционери;
- Право на глас на собранието на акционери – акционерите носат одлуки значајни за работењето на друштвото, меѓу кои и одлука за исплата на дивиденда;
- Право на информирање за работењето на друштвото – акционерите имаат право на увид во основните информации за работата на акционерското друштво, а тоа се информации кои можат да имаат влијание на движењето на цената на акциите на пазарот;
- Право на вклучување во ликвидационата маса, ако дојде до престанување на постоење на акционерското друштво. Ова право акционерите го имаат откако ќе се подмират сите обврски спрема останатите доверители (вработени, добавувачи, кредитори и сл.).

Принос

Едно од основните својства на акциите е да носат дивиденда, што значи учество на сопственикот на акциите во профитот кој во определен период го има остварено акционерското друштво. Приносот при вложување во сопственички капитал се состои од исплата на дивиденда како и добивка и загуба на основа на разликата во цена на акцијата, што значи дека приносот не може да се предвиди со сигурност. Дивидендата претставува распределба на профитот на акционерите на начин на кој е одлучено на акционерско собрание. Износот на дивиденда се изразува како апсолутен износ по акција или како процент од номиналната вредност на акцијата. Приносот остварен од дивиденда во однос на цената на акцијата се вика дивиденден принос. Поголемиот дел од заработката од вложувањата во сопственички хартии од вредност, вообичаено се остварува од успешноста на акцијата / движење на цената (види пазарен ризик).

Ризици од вложување во акции

Вложувањето во акции претпоставува преземање на одредени ризици. Општо, ризикот на вложување на пазарот на капитал е веројатноста или можноста приносот од вложувањата да биде незадоволителен или негативен. Незадоволителен или негативен принос може да настане како последица на следните ризици:

- Ризик од промена на цената на акцијата (пазарен ризик) – Акциите вообичаено се тргуваат на јавни берзи. По правило, цената се определува според дневната понуда и побарувачка. Вложувањето во акции може да доведе до значајни губитоци. Вообичаено, цената на акциите зависи од работењето на конкретното акционерско друштво како и од општите економски и политички окружувања. Освен тоа, ирационални фактори (чувството на инвеститорите, јавното мислење) можат да влијаат на движењето на цената на акциите и со тоа на повратот од вложувањето.
- Ризик од промена на девизниот курс (валутен ризик) – Акциите можат да бидат деноминирани во различни валути (евро, амерички долар и сл.), со што тој дел од имотот се изложува на ризик од промена на девизниот курс на поединечната валута.
- Кредитен ризик – кредитен ризик претставува веројатност издавачот на акциите да не биде во можност целосно или делумно да ги подмири своите обврски. Како акционер, Вие држите удел во друштвото. Вашето вложување, со тоа може да стане безвредно, особено во случај на несолвентност на друштвото.
- Ризик од ликвидност – ликвидноста може да биде ограничена во случаи на акции на плитки пазари (особено акции кои котираат на “нерегулирани” пазари, надвор од уредените пазари и сл.). Ако акциите котираат на неколку берзи, тоа може да доведе до

разлики во нивната преносливост на различните меѓународни берзи (пр. котација на американски акции во Франкфурт).

- Ризик од промена на законски/даночни прописи.
- Ризик на слободна испорака претставува веројатност другата договорна страна во купопродажбата на хартиите од вредност да не биде во можност, целосно или делумно, да ги подмири своите обврски.

Ризици на берзите, секундарните пазари (пр. Источна Европа, Латинска Америка итн.)

- На секундарните пазари, кај поголемиот број на берзите, не постои директна линија на комуникација, т.е. сите налози мораат да се проследат по телефон што може да доведе до грешки и каснења.
- На некои секундарни пазари – берзи, лимитирани налози за купување/продавање не се можни. Тоа значи дека лимитираните налози не можат да се издадат додека барањето не се предаде по телефон на локалниот брокер, што може да доведе до доцнења. Во некои случаи постојат такви ограничувања што можат да доведат и до неизвршување на налогот.
- Не некои берзи тешко е континуирано да се добиваат моменталните цени, што би можело да ја отежни проценката на Клиентот.
- Ако на берзата се укине котацијата, на таа берза веќе нема да биде возможно да се видат тие хартии од вредност. Пренос на друг пазар исто така може да предизвика проблеми.
- Не некои берзи времето на тргување воопшто не одговара на западноевропските стандарди. Краткото време на тргување од само три или четири часа може да доведе до неможност за обработка на налозите за хартии од вредност.

Тргување со хартии од вредност

Со акциите се тргува на берза, а некогаш и надвор од утврдениот пазар. Во случај на тргување на берза, мора да се почитуваат актуелните берзански правила (единици на тргување, видови на налог, услови на порамнување итн.). Ако акцијата котира на различни берзи во различни валути (пр. американска акција котира во евра на Франкфуртска берза) тоа со себе повлекува валутен ризик.

При купување на акции на странски пазари, имајте на ум дека третата страна може да наплати “надомест на трета страна”, која се пресметува покрај вообичаените банкарски надоместоци.

Излезна стратегија

Купените акции можат да се продадат на берзите на кои се излистани. Местата на тргување можат да го прекинат или суспендираат тргувањето со одредени акции. Освен тоа, може да биде многу тешко да се продадат неликвидни акции (кога нема купувачи или продавачи на пазарот).

Движење на цената на акциите под различни пазарни услови

Пазарни услови		Цена
Економски развој на издавачот (специфични карактеристики на издавачот)*	Позитивно	↑
	Негативно	↓
Пазарни очекувања кои се однесуваат на идните движења кај издавачот/индустрија/економија во целина*	Позитивно	↑
	Негативно	↓

Општ развој на пазарот на акции*	Позитивно	↑
	Негативно	↓
Политички и психолошки фактори*	Позитивно	↑
	Негативно	↓
*Под претпоставка дека останатите пазарни услови остануваат исти и дека не постојат вонредни ситуации на пазарот		

Цената на акциите варира и може да биде под влијание на разни микро и макро фактори како што се економски, политички, пазарни промени и промени специфични за издавачот. Таквите промени можат негативно да влијаат на цената на акциите кои можат да растат или паѓаат без оглед на перформансите на издавачот на акциите. Освен тоа, не може да се гарантира дека издавачите кои историски исплаќале дивиденда и понатака ќе продолжат да исплаќаат, или дека во иднина ќе исплаќаат дивиденда во износи како сегашните. Намалување или прекинување на исплатата на дивиденда, може да има негативно влијание на цената на акциите.

2. Обврзници

Обврзница е долгорочна должничка хартија од вредност. Доспетието може да биде помеѓу 2 и 30 години. Вообичаено, имателите на обврзници добиваат периодични уплати, купони, а по доспевање и главницата. Обврзниците најчесто се издаваат без опции, но можат да бидат издадени со дисконт, без исплата на купон, само со исплата на главницата на доспение. Исто така можат да бидат издадени со други вградени опции (конвертибилни во акции, врзани за инфлацијата, рано отповикување, право на реоткуп итн.). Цената е во линиска врска со пазарните каматни стапки. Ако каматните стапки растат, цената на обврзниците паѓа и обратно. Дополнително, промената на цената е поголема ако е доспетието подолго.

Обврзниците можат да бидат поделени по различни критериуми:

- Според издавачот
 - Државни обврзници
 - Минипални (градски, општински) обврзници
 - Корпоративни обврзници
 - Банкарски обврзници
- Според примарниот пазар
 - Домашни обврзници
 - Странски обврзници
 - Еврообврзници
- Според каматната стапка
 - Обврзници со фиксна каматна стапка
 - Обврзници со променлива каматна стапка (floating-rate notes, FRN)
 - Обврзници со комбинирана каматна стапка
- Според исплатата на камата
 - Дисконтни обврзници (zero coupon bonds)
 - Обврзници со годишна исплата на камата
 - Обврзници кај кои исплатата на камата е почеста од еднаш годишно
- Според исплатата на главница
 - Еднократна (bullet)
 - Обврзници кои се амортизираат
 - Амортизационен фонд (sinking fund)
 - Отповикливи обврзници

Принос

Приносот на обврзниците се состои од каматата и сите разлики помеѓу куповната цена и цената при продажба / откуп на обврзниците. Поради ова, повратот може да се определи однапред само ако обврзницата се држи до доспевање. Кај обврзниците со променлива каматна стапка, повратот не може да се определи однапред. Приносите на обврзниците кои се значително над вообичаените стапки, секогаш треба да се преиспитаат, преку зголемување на кредитниот ризик, како можното објаснување. Цената постигната при продажба на обврзниците пред откупот (пазарната цена) не може да се утврди однапред. Со тоа повратот може да биде повисок или понизок од почетниот пресметан принос. Покрај тоа, трошоците за трансакциите, ако ги има, мораат да се одземат од вкупниот поврат.

Ризици од вложување во обврзници

Вложувањето во обврзници претпоставува преземање на одредени ризици. Општо, ризикот од вложување на пазарот на капитал е веројатноста или можноста, приносот од вложување да биде незадоволителен или негативен. Незадоволителен или негативен принос може да настане како последица на следните ризици:

- Ризик од промена на цената на обврзницата (пазарен ризик) – средствата вложени во обврзници, со кои се тргува на финансиските пазари, изложени се на дневни промени на пазарот.
- Ако обврзницата се чува до доспевање, вложувачите ќе ја добијат цената на откуп наведена во условите на обврзницата. Обрнете внимание на ризикот од предвремена исплата од старана на издавачот во распон дозволен во условите на издавање. Ако обврзницата се продаде пред доспевањето, вложувачот ќе ја добие тековната пазарна цена. Таа цена се определува врз основа на понуда и побарувачка, која исто така е под влијание на моменталните нивоа на каматни стапки. На пример, цената на хартиите од вредност со фиксна каматна стапка ќе падне ако каматата на обврзниците со споредливи рокови на доспение пораснат. Спротивно на тоа, обврзниците ќе добијат на вредност, ако каматните стапки на обврзниците, со споредливи рокови на доспение, паднат. Промената на кредитната способност на издавачот, исто така може да влијае на пазарната цена на обврзниците.
- Степенот на промена на цената на обврзницата, како одговор на промената на нивото на каматна стапка, опишан е со показателот “дурација”. Дурацијата зависи од преостанатото време до рокот на доспевање на обврзницата. Колку е поголема дурацијата, поголема е и влијанието од промената на општите каматни стапки на цената, било во позитивен или негативен правец.
- Ризик од промена на девизниот курс (валутен ризик) – обврзниците можат да бидат деноминирани во различни валути (евро, американски долар и сл.), со што тој дел од имотот се изложува на ризик од промена на девизниот курс на поединечната валута.
- Кредитен ризик претставува веројатноста да издавачот на обврзниците не биде во можност во целост или делумно ги подмири своите обврски. Кредитната способност на должникот мора да се вклучи во одлуката за вложување. Кредитни рејтинзи (оценка на кредитната способност на дрштвата), кои ги издаваат независните агенции за оценување, обезбедуваат некои смерници во тој поглед. Највисока кредитна способност е оценета со AAA. Во случај на низок кредитен рејтинг (пр.В или С) ризикот од неисполнување на обврските (кредитен ризик) е висок, но како компензација, инструментите обично исплаќаат повисоки камати (премија за ризик). Вложувањата со рејтинг BBB или повисок, општо се сметаат дека припаѓаат во “инвестициска класа”.
- Ризик од промена на законски/даночни прописи.
- Ризик на слободна испорака претставува веројатноста другата договорна страна, кај купопродажба на хартии од вредност, не биде во можност во целост или делумно да ги подмири своите обврски.

Тргување со обврзници

Обврзниците се тргуваат на берзи или надвор од организираниите пазари. Банката, на барање на Клиентот ќе понуди куповни и продажни цени на одредени обврзници. Во случај со обврзниците да се тргува и на берза, цените формирани на берзата можат значајно да се разликуваат од котацијата надвор од пазарот.

Излезна стратегија

Во нормални пазарни услови обврзниците можат да се продадат пред датумот на нивно доспевање. При продажбата на обврзниците, приносот може да биде помал или поголем во споредба со приносот во моментот на нивно купување. Приносот, исто така, може да биде и негативен. Со оглед на тоа дека со обврзниците може да се тргува и на ОТС, поради негативните движења на пазарот или неликвидност, може да биде исклучително тешко да се пронајде купувач за нив и подолг временски период.

Движење на приносот на обврзниците во различни пазарни услови

	Пазарна каматна стапка*		Кредитен бонитет на издавачот *	
	Раст	Пад	Се подобрува	Се влошува
	Движење на приносот на обврзниците			
Принос на обврзниците со фиксна каматна стапка	↓	↑	↑	↓
Принос на обврзниците со променлива каматна стапка (floating rate notes, FRN)	→	→	↑	↓
Принос на дисконтираните обврзници (zero coupon bonds)	↓	↑	↑	↓
Принос на отповикливите обврзници	↓	↑	↑	↓
*Под претпоставка дека останатите пазарни услови остануваат исти и дека не постојат вонредни ситуации на пазарот				

ПРИЛОГ. Места на извршување на наложите и брокери

Финансиски инструмент	Земја	Место на извршување	Брокер
Акции и ETF	САД	New York Stock Exchange	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
		NASDAQ	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
	Австралија	Australian Securities Exchange	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
	Австрија	Vienna Stock Exchange	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
	Белгија	Euronext – Brussels	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
	Велика Британија	London Stock Exchange	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
	Канада	Toronto Stock Exchange	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
	Хрватска	Zagreb Stock Exchange	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
	Чешка	Prague Stock Exchange	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
	Данска	NASDAQ OMX – Copenhagen	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
	Финска	NASDAQ OMX – Helsinki	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
	Франција	NYSE Euronext – Paris	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
	Германија	Xetra Frankfurt	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
		Börse Frankfurt	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
		Börse Stuttgart	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
		Tradegate	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
		Börse Munchen	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
		Börse Berlin	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
		Börse Hamburg	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
		Börse Hannover	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
	Унгарија	Budapest Stock Exchange	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
	Италија	Borsa Italiana	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
	Јапонија	Tokyo Stock Exchange	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
	Холандија	Euronext Amsterdam	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
	Норвешка	Oslo Bors	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
	Полска	Warsaw Stock Exchange	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
	Португалија	NYSE Euronext – Lisbon	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
	Србија	Belgrad Stock Exchange	Erste Bank a.d. Novi Sad
	Словенија	Ljubljana Stock Exchange	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
	Шпанија	Bolsa de Madrid	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
	Шведска	Nasdaq Stockholm	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
	Швајцарија	SIX Swiss Exchange	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
	Бугарија	Sofia Stock Exchange	Euro-Finance AD
		OTC	
Обврзници	Хрватска	Zagreb Stock Exchange	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
	Германија	Börse Frankfurt	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
		Börse Stuttgart	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
		Börse Munchen	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
		Börse Berlin	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
		Börse Hamburg	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
	Австрија	Vienna Stock Exchange	Erste&Steiermärkische Bank d.d. Rijeka
	MTF's	MTF Bloomberg	
		OTC	